

Sanctuarium

Paoletti, Agostino

Coloniae Agrippinae, 1677

In Festo S. Matris Monicæ. Hæc sancta mulier ter martyr extitit, scilicet primò per patientiam in toleranda ferocitate Patritii mariti sui. Secundò per desiderium conversionis Augustini filii sui. ...

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-55680](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-55680)

Quod si ossa Eliſæi jam mortui virtutem habuerunt restituendi mortuis vitam, quanto magis per ſolum contactum vel unico duntaxat verbo prolato uterque Propheta duos illos parvulos ad vitam reſuſcitare potuerunt, quando adhuc in vivis ambo erant: Cur igitur: *Eliſæus expandit ſe.* Et Eliſæus: *poſuit manus ſuper manus ejus?* Quænam ſunt hæc induſtriæ, aut cæremonia? Mea opinione exiſtimarem dicendum, quod illa manuum, brachiorum, & pedum extenſio, ſit quædam ſigni Crucis formatio, ſicuti in prima quoque parte inſinuatum fuit; unde per hanc cæremoniam ſignificare voluerunt, quod ſigno Crucis mors fugetur, & revocetur vita per mortem deperdita. Unde Crux à Sancto Joanne Chryſoſtomo appellatur: *Mortuorum reſurrectio, arbor reſurrectio-nis, & lignum vite æternæ.*

21. Quamnam exiſtimatis cauſam eſſe, quod Deus in veteri Lege Aſinum ſacrificari prohibuerit, ejuſque loco ovem in Sacrificium offerri præceperit: *Primogenitum Aſini muſtabis ovis.* Variæ & multæ hujus rei rationes adduci quidem poſſent, quas brevitatîs cauſa intactas pertranſeo, & ſolum dico, Deum id ea de cauſa prohibuiſſe, ut ſcilicet Aſinus quoad fieri poſſet conſervaretur in vita, nec violentæ morti ſub-

jaceret. Ergone inquires, iſtud ſolidum animal præ cæteris privilegiatum eſſe dicemus? Imo verò, Idque quia ſolum hoc inter omnia alia Crucem in humeris & dorſo ſuo portat. Nullam enim animal compariat, quod Crucem ſuper humeros habeat, uno excepto Aſino. Et Vincentius Belluaceniſis: *Crucem habet in anteriori dorſo ſuper humeros.* Qua in re Deus demonſtrare volebat, nequaquam convenire, ut animal illud occideretur, à quo vitæ victoriarum-que noſtrarum portabatur inſtrumentum: Non enim occidi fecerat Animal, à quo & vitæ & victoria inſtrumentum tergo & humeris ſubatur. Quid igitur de Chriſtiano futurum dicemus, ſi is ſalutare Crucis ſignum in fronte, peſtore & corde geſtaverit? Audi ſanctum Bernonem: *Hanc O Chriſtiane armaturam diſtribis ſingulis & noſtribus, horis atque momentis in omni loco circumſerre non deſinas, nihilque ſibi ipſa perſicias. Sed ſi ſuis dormias, ſi ſuis operiſ, ſi ſuis manducet, ſi ſuis bibas, ſi ſuis maria naviges, hac te lorica circumdage, membraque tua omnia ſalvare ſigno externæ non accedent ad te mala. Hoc enim ſignum conſpectum ad verſaria poteſtates conterritis terret, & eſque recedens.*

Chryſoſt.
& D. Baſil.
ſil. ſuper
illud Pſ.
Signatum
eſt ſuper
nos.
Exod. 13.
v. 13.

SERMO DECIMUS QUARTUS

IN FESTO

S. MATRIS MONICÆ.

Mulierem fortem quis inveniet? Proverb. cap. 31.

1. **T**Ametsi Salomon in toto hoc mundo mulierem aliquam conſtantia & fortitudinæ præditam inveniri, impoſſibile judicaverit; ego tamen idipſum poſſibilitate terminos excedere, minime cenſeo. Et quidem ſi verum eſt, quod *Fortis ſi, qui animum habet infractum, vel qui validis viribus præditus eſt:* Quor olim feminæ inventæ fuere, quæ animo dotatae erant ferreo. & ſub fœmineo pectore corde non tantum enaſculo, ſed potius Leonino præditæ certabantur. Mulieres Argivæ adeo animoſæ fuiſſe leguntur, ut armata ma-

nu civitatem ſuam ſub directione Theſeſtilæ ab obſidione Cleomenis Spartarum Regis liberaverint. Iberiæ & Sauromatæ mulieres non tantum viris in armis gerendis pares ſunt, verum etiam viros, dum armigeræ ſunt, longe præcellunt, ut pore armis à juventute aſſuetæ & quidem in arte ſagittas in hoſtem jaciendi, maxime dum ſe fugere ſingunt, ſibi pares non habeant. Mulieres Gothicæ, eo tempore quo mariti ipſorum ad bella conceſſerant, ab ingenti quodam vicinorum populorum exercitu obſidione graviter eiſctæ, atreptis armis in hoſte eruperunt.

In Polyambica
v. Fortitudo.
Herod.
& Theat.

fortes sunt, qui a quo animo ferunt ad versa. Quis fortior Monica in sustinendo summa cum patientia illato sibi tum a Patricio marito suo, tum ab Augustino filio, tum denique ab ipso met Deo Redemptore suo gravi Martyrio? Equidem ex quo tria diversa martyriorum genera sustinuit, liberè inde arguere nobis licebit, ipsam triplicata fuisse fortitudine praeditam, dicereque auctacter poterimus, inventam tandem esse mulierem tripliciter fortiozem ea, quam Rex sapientum tam studiosè inquirebat. Id quod in praesenti discursu plenius videbimus.

2. Primò igitur hæc sancta Mulier Martyrio affecta fuit in statu conjugali, per manum Patricii mariti sui iracuundi, certibilis, & ferocissimi. Qui quidem tamen illam non instat Tyranni cuiusdam ferro quodam transverberaret, attamen malignante morositate, atque ferocia sua, cor ei transigebat, suisque dissolutionibus totidem animam vulneribus cuentabat, quibus malis omnibus ipsa aliud quam invictæ patientiæ scutum nunquam opposuit. De qua proinde Laurentius Justinianus ait: *Ista hominem martyrem facit sine ferro & flamma Martyres esse possumus, si patientiam veraciter in mente servimus.* Multæ e contra conjuges sæpe sunt inventæ, quæ hoc patientiæ scuto destitutæ, valde exorbitantes & violentas adversum maritos suos resolutiones & decreta concepèrunt. Alexander Ferreus à conjugè sua occisus fuit, eò quod ipsa devorare non posset còtinua, quæ quotidie in pectus ejus ingrediebantur à marito fastidia. Idem quoque in una nocte omnes in oppido Lennio uxores maritis suis fecerunt. Cur obsecro Demetrius Antigonis Regis filius, manibus Anthinæ conjugis suæ ab hac vita sublatus fuit, nisi ob continuas quas diutius tollerare neutiquam poterat, molestias? Regina Sardorum ob frequentes quas à Canduale marito suo excipiebat contumelias, eidem per Gygem mortem accersit quæque fecit. Unde mulieres Scythiæ, ætumnarum quibus miseræ conjuges subjiciuntur, optime conscia: *Conjugia respuerunt & Republicam administrarunt sine viris.* Virgo illa quæ Ferra communi vocabulo nominabatur, cum ab Agerico Patre suo (qui præcipuus erat in aula Theodoberti Regis Franciæ nobilis) suaderetur seu potius cogere- tur maritum ducere, lachrymis penè inconsolabilibus tota immaduit: *Sic ubertim sisse dicitur, ut nimio lachrymarum humore oculorum aciem haberet veris.* Unde Solon magnus ille Le-

gislator, ne fæminæ ad jucunda connubiavitæ essent, legem condidit, quo gravis in maritos illos fulminabatur pæna, qui uxores suas sive verbis contemnere, sive factis offenderent præsumerent.

3. Deus in mundi exordio Evam formaturus, non apprehendit os aliquod ex capite Adami, ne ipsa se viro suo prælatam esse existimaret; neque etiam ad eam plasmandam os aliquod pedis assumpsit, ne Adam ipsam se legibus conculeandam & supplantandam esse crederet; sed costam quandam accepit, per hoc ei insinuando, eam cordi suo æque commendatam esse debere, ut propria ejus careretur persona quia erunt duo in carne una. Ponderando quæque sunt hoc loco ad propositum nostrum aptè deservientia illa Dei verba, quibus de Deo ad formandam mulierem determinabat, dicens: *Faciamus ei (id est, Adam) adjutricem similem sibi.* In Hebr. habemus *Nasir*, quod dicitur turâ *Nasir*, quod *Auxilium* significat, juxta Hieronymi ab Oleari. expositionem: *Operum ferre, auxiliari.* Quod si igitur mulier à Deo sine creata fuit, ut marito in omnibus laboribus & molestiis subsidium & auxiliium ferat; Ergo matris se erga conjugem exhibere non debet ut mordacem & continuo lantantem canem, & ferocem Tyrannum: Quam ô Auditores existimatis causam fuisse, quæ Adamm ad comedendos fructus à Deo prohibitos induxit? Creditisne forte ipsum per gulæ peccatum seductum fuisse? aut enim divini sibi impositi præcepti fuisse oblitum? Abulens. cum id idem fecisset dicit, ut tanquam bonus, placidus & affabilis maritus conjugem suam nequaquam contristaret, vel Evæ ipsum ad manducandum invitanti minimum posset cavere fastidium. *Ne uxorem contristaret, vel se contristaret delictus ejus;* Non fuit ejusmodi maritus Patricius, sed in toto illo tempore, quo cum Sancta Monica in uno Matrimonii consortio vixit, nullus unquam dies transiit, in quo truculentia sua & barbato agendi, & illam alloquendi modo illius cor & animam ejus transigendo, non offenderet, idque duo decim solidis annis. Cui tamen ipsa nunquam præsumptuosè aut arroganter respondit, non recurrebat ad ensis, cultri, veneni vel toxici violentias; prouti supra memorate mulieres conjugatæ fecerunt, sed patientia còmunita cedebat tempori, donec cholerae ardore in Patricio denuo fuisset temperati, ut pos-

B. Laur. Justin. l. de patient. c. 2. fol. 24. col. 3. n. 10.

Tull. de officiis.

Apoll. Rodini.

Justinus. Herod. l. 1. Val. Maxim. l. 3. c. 2.

M. Maxim. l. 4. c. 8. Alex. ab

J. Bern. l. de m. l. 1. c. 1. v. 40. m. 40. 1570. Lano le. 4. 30.

Abul. l. 1. c. 1. 4. 6.

stea innocentiae suae oportune exponeret rationes, ipsum capacem redderet relationis ejus de cuius contrario fuerat male informatus, *Non verat haec (inquit S. Pater Augustinus) non resistere irato viro, non tantum factio, sed nec verbo, lam vero refracto et quieto, cum oportunitum videret, rationem sui reddere, si forte ille inconsideratius commotus fuerat.* Mira profecto res est, quod nos ab unica musca molestati mox ad impatientiam precipitamus, cum tamen constans haec mulier ad torerum nas sibi à marito suo causatas ne quicquam turbata fuerit; ipsa namque patientia obarmata, in hoc solum cum marito suo decetare voluisse videbatur, ut quantum Patritius in ipsa contristanda pertinax remaneret, tantumdem Monica in eodem malo sustinendo esset patientis. Exegit igitur antiqui Imperatores & saevi Tyranni omni cum studio, quomodo ad augenda fervorum Dei martyria vivum cum mortuo colligare & connectere possint, ut hac ratione mortuus vivo quoque mortem miserabilem & hortendam adsciscat, pro uti fecit Maxentius, qui *Mortua iungebat corpora vivis*: Quicquid enim sit de hujus crudelitate martyrii, illius tamen tormenta & squisiores brevi terminantur. At verò haec sancta Mulier ab anno aetatis suae decimo tertio, quando cum Patritio per matrimonium copulata fuit, toto sui itatus conjugalis tempore paenissimum invicta tamen cum patientia sustinuit martyrium. Unde sanctus Bernardus dixit: quod *si ne ferro martyres esse possumus, si patientiam in animo veraciter conservamus.* Et sanctus Zeno Episcopus & Martyr; Patientiam matrem & coronam martyrum appellat: *Tu quod iudiana Martyrum & Mater es & Corona.*

4. Sennacherib Rex Assyriorum cum formidabili exercitu ad oppugnandam Ierosolymam, in qua Ezechias Rex rerum potiebatur, sese accinxit. Mœnibus autem civitatis illius vicinior factus, omnes suas cohortes in bonum juxta leges bellicas, redegit ordinem, ut generali quodam insultu eandem quaqua versum aggrederetur. Deus autem civibus urbis suae defensionem impossibilem esse videus, quandam Angelorum suorum misit, qui in una nocte maximam inter milites illos stragem fecit, trucidando ex illis simul & semel centum octoginta quinque millia. Verum quidem est, quod Sennacherib Rex illaesus permaneret, vitæque suae in urbem Ninive fugiendo consuluerit. Ve-

runtamen cum idem Rex in urbis illius templo Idolum Nefoch, veluti Deum suum particularem genuflexus adoraret, itruerunt in eum ex improvise duo filii ejus Adramelech & Salasar, & hostili cum furore, per capillos apprehensum, deiecerunt in terram, ubi multis vulneribus confectus, & in proprio sanguine crudeliter volutus vitam suam miserime finivit: *Cumque adoraret in templo Nefoch Deum suum, Adramelech & Salasar filii ejus percussurunt eum gladio.* Historiam hanc Abulensis ingrediens duas movet difficultates. Prima est, cur Deus permiserit, ut Sennacherib ex illa strage per Angeli potentem manum facta evaderet. Jure enim meritò tanquam caput illius exercitus, & omnium aliorum sceleratissimus, & ipse in eadem strage cadere & occidi debuisset. Secunda verò est: Cur Deus illum à propriis filiis trucidari voluerit? Cur non ab Angelo, aut ab aliquo e militum suorum numero. Potestne actio aliqua audiri, quæ hac sit iniquior aut barbarior? Filios manus suas in paterno sanguine lavare, eique qui vitam dedit, necem adeo truculentam inferre! Crudelitas & scelus verè inauditum. Tostatis autem unica duntaxat responsione utriusque difficultati satisfaciendo, Deum illum non ab Angelo, sed à filiis occidendum esse deceville. *Hoc fuit ad inferendum ei majorem penam, erat enim peior omnibus viris suis, & volebat eum Deus punire acerrime.* At verò unde putas deduci mortem Sennacheribo, nec non & vulnera eadem à filiis suis illam acerbiora & dolorosiora fuisse? Idemmer Abulensis id ipsum expressè declarat; dicens, *Occisus est à filiis suis, à quibus maximè diligi debuisse.* Ejusmodi conturbationem ab eo recipere, à quo consolationem se accepturum sperabat. Offendi & lædi à filiis, qui ipsum debebant defendere! Ab his mortem illam esse, à quibus vel maximè sperare debebat viri! Hoc certe maximè est omnium tormentorum, quæ in vita sua posset sustinere. *Hoc fuit ad inferendum ei majore panam. Et volebat Deus eum punire acerrime.* Nam si per manum Angeli mortuus fuisset, mors ejus tolerabilis adhuc & levis censeretur potuisset, sed per manum filii trucidari, dolore gignit, qui patre non habet, tormentum quod est, quodvis aliud longè superexcedens. Quod Montea offenderetur à gente extranea, calumnia à socio pateretur, malè tractaretur à propria sua ancilla, quæ illa multetis valde probroso meretricula nomine sæpe calumniabatur, res adhuc

4. Reg. 19. v. 39.

Abul. ib.

tolc-

D. Aug. l. 9. Confessio. 11. c.

S. Bern. t. 1. de modo bene vivendi c. 40. f. 1170. D. Lino serm. de patienti. p. 308.

D. Aug. 2.1. lib. 9. Conf. fol. 36. col. 2. D.

larum aduersus seirritam vicie obsequis, tollerantia & mansuetudine. At vero videndo se a proprio marito affligi, a quo gaudia & consolationes expectare debebat. *A quo maxime diligere debuisset.* O quam est hoc tormentum asperum! O quam acerbum martyrium! Adeo profecto magnum erat, ut merito tanquam patientia potuisset. *Mori a persequente*, inquit Gregor. *martyrium in a;erio opere est, forte vero contumeliosius, martyrium est in occulta cogitatione.*

D. Greg. in Evang. hom. 35. 2.2. fol. 330. D.

5. David multa a Dei benigna manu recepta beneficia considerans, ne ingratitude argueretur, eade per actum quandam religiosum recognoscere decrevit, dicebatque intra semetipsum: *Quid retribuam Domino pro omnibus quae retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam & nomen Domini in vocabo?* Vel uti alii legunt: *Et sacrificabo hostiam laudis.* Num forte a te o Rex inclyte expressius intelligere poterimus, qualis nam sit calix ille quem offerre statuisti? Num forte aureus aut argenteus multis gemmis, margaritis, lapidibusq; pretiosis distinctus calix erit; Minime gentium. Sed eo loco de martyrii calice loqui intelligitur, quod etiam ab ipsomet Christo sub calicis metaphora representatum fuit, quando Jacobo & Joanni Apostolis suis dixit: *Potesis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* Unde Rupertus Abbas Tuitiensis. *Nomine calicis passionem voluit significare martyrii.* Quasi diceret: si primas in Regno meo sedes desideratis, opus est, ut pro venturi Messiae fide & lege effundatis sanguinem & vitam prodigatis. Veruntamen o David, si ita est, quod per hunc calicem martyrium intelligas, ergo non dedisti verbis tuis ad Deum prolatis efficacem satis fidem, non enim excutus es id quod promissisti. Tu enim non es mortuus martyr, ergo non bibisti calicem. Verbum tuum verbum regium non est, ut video. Attamen vix mihi; persuadere possum Regem aliquem qualis David erat, verbis aliquid promississe, eidemq; factis non satisfacere, sacrificando Martyrii calicem promissum. *Et sacrificabo hostiam laudis* Pro huiusce difficultatis intelligentia, ad Jobi viri integerrimi, iusti, Deoq; adeo grati exemplares actiones recurramus. Hic igitur prout a parentibus fieri consuevit, vehementi affectu sequebatur erga filios, ac proinde ut in Dei continuo timore vitam transigerent, nullus transibat dies, quo non pro illis Dei sacrificium quotidianum offerret: *Censurgens diluculo of-*

P. 113. v. 12. 1b. v. 13.

Matt. 8. Rupertus abbas.

Job. c. 1. 5.

ferbat holocausta per singulos; sic stabat curis diebus; ne forte peccaverint filii mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. Accidit autem illis ingens infortunium, non dum omnes in domo primogeniti mensae accumbent, exurgens validus quidam & impetuolus ventus concussit & demolitis patribus, totam domum evertit, omnesque pariter sub domus rudibus extinxit: *Reperit ventus vehementi irruit, a regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, qua corruens oppressit liberatos, & mortui sunt.* Id vero ita accidit. Job autem ab omni propterea sacrificio Deo offerendo cessavit, neque enim vel unicum sacrificium pro extinctis filiis obtulisse reperitur aut legitur, quod valde mirum est; Nam si pro illis adhuc vitentibus sacrificabat, cur non facit idem pro illis sive pro animabus illorum, postquam illos mortuos esse audivit? Num forte animas haud secus ac corpora corruptibiles ac mortales fuisse credebat? Nequaquam, quia dixisse noscitur: *Crado videre bona Domini in terra viventium.* Vera igitur huius rei ratio haec est, quando rearedarius pessima de filiorum suorum mortuaria tulit, & rumina inde concepta cotribuere debatur transigere, veruotamen contra factis demeris, heroicum patientiae actum exercuit, dicendo: *Domine adiu, Dominus absulit, fiam Domino placuit, si a factam est, si nomen Domini benedictum.* Hic autem patientiae actus sacrificium quoddam fuit Deo longe gratius, quam unquam in vita sua fore obtulit, & omnibus aliis quae facere potuisset aequivalens fuit. Quae quod Scripior quidam moderatus hunc in modum ingeniose loquitur dicens: *Cur non magis conjurget, ut offerat pro defunctis sacrificia, qui offerret pro suis. Cur abstinet a sacrificio offerendo, eo praecipue tempore, quo illud universi solent offerre? Non abstinet a sacrificio, sed illud offert Deo gratius, nimirum verba illa quae nimirum, tollerantia, & potentia, quae sunt praegratissimo Deo holocausto. Hoc est sacrificium illud quod David volebat, quasi diceret: Quod si fortasse non nemo me offenderit, aut molestus mihi fuerit, totum patienter sustinebo, & in hac forma: *Sacrificabo hostiam laudis.* Hanc autem Davidis Regis intentionem fuisse, expositores expressis affirmant, dum inquitur: *Non ait: sacrificabo tibi tauros, & alia ista, offeram boves cum incensis, sed calicem salutaris accipiam, id est patienter adversa iufferam aduersa. Quasi Patenter aduersa iufferam, idem sit, quod calicem Martyrii bibere.* Deo.*

Deoque sanguinem & vitam sacrificare. Et sanctus Hieronymus subiungit: *Calices mortificationem carnis ostendunt; & semper animum ad Martyrium parantur.* Unde si ætumnas & mortificationes cum patientia supportare, idem est, quod martyrii calicem bibere, quoties Monica in hoc exercitio fuit, exercente illum Patritio marito suo. Neque enim omni die tantum, sed quolibet die frequentius hunc calicem bibebat, atque à mortificationibus ab eodem marito suo illato torquebatur & dicitur afficiebatur Martyrio. Quoties cheu patientiæ suæ sacrificia Deo obtulit? Fera cor ejus dilacerantia erant viri ferocitas, vita quam agebat licentiosa, animi sui durities, verborum asperitas, supercilii sui rigor & severitas, vultus sui atrocitas, in præcipiendo durum impetum; aded ut ne momentaneum quidem fuerit, in quo amarum Martyrii calicem non biberit. Tamen si venis sanguinem suum effuderit, ab oculis tamen copiosas lacrimas sparsit. Licet in Martyrio suo mortem non sustinuerit, tamen sustinuit summam cum patientia martyrium, ac proinde eum tanquam Martyrem Magnus ille Pontifex sanctus Gregorius canonizat, dicens: *Non sine ferro & flamma Martyres esse possumus. si patientiam in animo veraciter custodimus.*

6. Quam acerbum & dolorosum hujus sanctæ feminæ martyrium fuerit, per aliquam Scripturæ comparationem oblecto explicemus. In Exodo legitur quod Deus, quando cor Pharaonis induratum esse & populo Israelis præceptam à se libertatem abauere cognoscebat, Moysen populi illius Ducem advocavit, eique præcepit, ut Aarone diceret, ut virga sua pulverem percuteret, fore enim ut ex pulvere illo multi subnascerentur ciniphes, quæ Pharaonem puncturis & moribus suis, sicut & universam Ægyptum atrociter torquent: *Loquere ad Aaron: Extende virgam tuam, & percute pulverem terre. & sint Ciniphes in universa terra Ægypti.* Aaron autem in d. vini hujus præcepti executione exactissimus fuit, unde facit textus ait: *Et facti sunt ciniphes in hominibus & jumentis.* Veruntamen dices forsitan, æquod damnum aut quem dolorem hominibus & jumentis hæc animalicula adflicere poterant, aded mihi, ut ab oculo hominis discei vix possent? Cum dentes illorum incomparabiliter subtiliores fuerint capillo, quomodo hominibus & animantibus brutis pellem aded duram & crassam habentibus tormentum aliquod adferre poterant? punctu-

Exolettis Sanctoale.

raquam aculeo suo vel dentibus infigebant aded modica & levis erat, ut ferè invisibilis esset, neque à puncto mathematico distingui facile posset. Nihilominus Scriptores affirmant, ciniphes hos & toti Ægypto intolerabile quoddam intulisse supplicium: *Supplicium urbium & regionum.* Res verè admitanda & peregrina hæc est. Alium insuper Scripturæ locum supradicto in hoc sensu nequaquam inferiorem invenio. Jonas enim ut divinis præceptis obediret, in civitate Ninive publicè prædicat, civitatem illam ruinæ proximam esse, utpote totaliter à fundamentis sulque deque everteendam: *adhuc quadraginta dies & Ninive subvertetur.* Tempore autem prædicationis finito è civitate egreditur, & in locum queadam eminentem conscendit, unde totum urbis Ninivitanæ districtum videre commode poterat, ibidemq; sub hædra quadam recumbit, si adelq; non nullas ad Solis radios declinandos, gratamq; sibi umbram comparandam implevit, ut sub isdem comminati à se ex parte Dei urbi Ninivitanæ supplicii exitum prætolaretur. Interea Deus intra hæderæ medullam vermiculum quendam enasci facit, qui eandem ore suo atrodens protinus exficcat. Propheta igitur oculos suos in hæderam reflectens, eandem prorsus arefactam omniq; vitæ & foliis umbram ei facientibus delibitorem esse cernit. Unde aded vehementer turbatus est & excaudit, ut ex mortis desiderio, Deum ut vitam ei adimeret suppliciter rogarit: *perivi anima sua ut moreretur, & dixit: Melius est mihi mori, quam vivere.* Quis hic, O Auditores non obstupescat. Estne possibile, Jonas plus hæderam quam vitam propriam æstimet? quod magis illum affligat arbutti cujusdam arefactio, quam sui ipsius extinctio? Quod mortem, quæ ultimum est terribilium omnium, dulcem sibi consolationem reputet, econtra verò privationem umbræ alicujus tormentum esse censet in supportabile? Persuadere mihi nequaquam possum, umbram illam tantam ei contrulisse consolationem, quod ea se destitutum videns desperare, & proter illius jacturam mortem desiderare debuere: *Melius est mihi mori quam vivere.* Et tamen Codex Complutensis & Regius dicit, quod *Destituebatur anima sua, quia Deus percussit hæderam & exaruit.* unde credere oportebit, Jonam aded fuisse subtilem & delicatum, ut ne quidem unius muleæ morsum aut aculeum sustinere potuerit. Theophylactus autem totum hoc humanæ fragilitati ad-

Bb

scribit.

Lippomanus in Casena.

Jonas 3. 4.

Jonas 2. 9.

Codic. Compl. & Regium.

adscribit. *Et discamus humanam humilitatem* quæ nullius turbationis sustinenda capax aut habilis est. Sicut enim Ægyptus puncturam minutissimi alicujus, & ferè invisibilis animalculi seu muscæ supportare nequivit: ita Jonas privationem umbræ alicujus ab arbore quadam provenientis sustinere non potuit. Ex quo facile conjicere possumus, quam molestæ & intolerabiles fuerint Monicæ ærumnæ, quas quotidie à Patrio marito suo patiebatur. Cujus altæ vociferationes & execrationes non tantum leviter pungebant, uti Ægypti ciniphes faciebant, sed animam ejus verè vulnerabant & transfigebant. Non tollebat Monicæ umbram aliquam, sed quietem omnimodam auferrebant, non arefaciebant arborem, sed omnem quam à marito expectare potuisset consolationem mortificabant & extinguebant, ad eò ut martyris titulus, illi jure meretissimo debitus fuerit, si quidem omnes illas à marito originatas miseras pro Dei amore patienter sustinebat. Unde Chrysost. inquit: *Quis est martyr, cui hic (id est patientis) non possit aquari? Imò Martyres innumeros hic unus aquat.* Hæc igitur, hæc inquam O Salomon est mulier illa inter omnes mulieres fortissima, omniumque Amazonum generosissima. *Mulier fortis inventa est.*

7. Illud Monicæ martyrium duodecim annis duravit, usque absolutis postea cessavit, idque duabus potissimum ex causis. Primò quia paulatim per suam prudentiam & mansuetudinem mitem ipsam & placidum reddidit: & ex idololatra servum Desipsum convertit: *Dei gratia & pœnitentiæ sua ferocissimum virum Deo lucrata est.* Secundo, quia Deus illum evocavit ad alteram vitam. Mox verò hæc ærumna cessante aliud quoddam in ea suscitavit martyrium, priori nihilo minus, vel potius longè gravius, id quod ex eo præcipue suam habebat originem, quod Augustinum filium suum Manichæorum hæresis videret obnoxium, ejusque conversionem quotidie anxie expectaret: *Cæpit de filio Augustino Manichæorum errore inflato, vehementer angere.* Nunquam ei cessabat persuadere, ut ad veritatis & fidei Catholicæ agnitionem tandem pertingere curaret, omnes tentabat id obtinendi vias, omnia excogitabilia media in eum finem adhibebat, persuadebat hoc, de hoc loquebantur incessanter. Jam ejus conversionem ad eò securam esse credebat, ut eum vultu in manu sua habere existimaret, mox autem eum ab eadem conversione ad eò procul videbat re-

motum, quantum cælum à terra distat, inde asfigebatur, & torquebatur plurimum. Quævis hora mille annorum spatium ei esse videbatur, donec eum ad facti Baptismatis undam suscipendam permotum videret, proximo die dispartum. Non elabentur multi dies, aiebat, quos, ut in Dei auxilium omnino confido, visura diem tandem adtentibus meis respondisse desiderasti non hodie, saltem crastina luce. Hæc filii sui ab eo tantopere desiderata, tamque diu expectata in tam arduo negotio faciendi resolutio, iniquus illi tormentum erat, atque martyrium. Sperabat enim, & tamen subito omnem spem suam è manibus evolare aut elabi dolenter videbat: *Si quem egregie distorquere optas, ejus spem dignam spes est cordis martyrium, anima gladius tormentum vitæ, asserere eruditus ille.* Valde terreas tormentum est, diem illam venientem sinistra expectare, in quo bonum, quod incedit eum desiderio prætolari sumus, tandem confuturum opinamur. Magnum illud patientiæ speculum Job in profundum erat miseriarum præcipitatus, perditam erant omnia circumstantia, cembulata segetes, filii mortui, domus collapsa, ablata divitiæ, miseris undique vestitus, atque à capite ad calcem usque contractus quasi ulcere dilaceratus erat, ad eò ut indolens fuerit ad maledicendum nocti illi, in qua in mundum hunc natus fuerat: *Non stem illam turbosus turbo possideat, non computur in diebus anni, nec numeretur in mensibus: sit nox illa sarraria, nec laude digna, maledicant ei, qui maledicunt diis, &c.* Videbatur non posse latrati in omnibus mali imprecatione faciendâ, donec eum totaliter infelicem & calamitate repletam videret. Postea verò subjungit: *Expectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis auroræ.* Quibus postremis verbis patetissimus Propheta sibi contradicere videtur, nam preceat illi malè, omne bonum eidem exoptat. Vita noctis in eo consistit, ut lux non accedat, & aurora ab eo procul sit remota, siquidem apparet lux, & nascente aurora mox moritur, vivit autem quamdiu lux & aurora venire non conspiciunt. Unde Job dicendo: *Expectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis auroræ, nocti longam vitam desiderare videtur.* Unde potius videtur dicere debuisset: *Veniat quamprimum lux, & surgat aurora, ut tenebræ dissipentur, & destruat nox illa maledicta: si autem illum vivam conservare voluit, cur illi maledicta?* Quod si verborum Jobi intelligentiam deb-

D. Ioan.

Chrysost.

hom. 1. in

2. ad Corin.

c. 1. f. 163.

col. 1.

Ambr.

Staban. in

templ. E-

nom. f. 125.

Petr Equi-

lin. in vita

ajuss.

Idem ib.

detatis, duos alios terminos sive verba: *Ex-
pectet, & non videat*, simul conjungite. Illis
enim dicere velle videtur: unice hoc nocti
conceptionis meae optarem, ut scilicet diei se-
quentis expectatione torqueretur, scio enim
quod mori tolerabilius futurum esset, quam ce-
julecmodi expectare. *Expectet & non veniat*,
vel, *non videat*: Tam est arumofum diu expecta-
te, quod nunquam veniet, ut tamen si illud non
advenire magna felicitas sit, acerbè tamen infeli-
ciatur & torquetur quis diuturna expectatione.

Hiac igitur atrocitatem martyrii Sanctæ Mo-
nicæ arguere possumus: *Expectabat diem, &
non videbat*; id est, diem illum sibi felicissimum
expectabat, in quo Augustinus sperabatur con-
vertendus, Manichæorum errores relinquitus,
ad Evangelicam veritatem accessurus, deserturus
hæreticos tenebras, venturusque ad Catholi-
cæ fidei salvificam lucem, sed quod diem illum
desideratum non videat, imò quod magis mag-
isque differatur, insuperabile ei tormentum
conclibatur. Unde sæpè Augustinum filium
suum hisce verbis alloquebatur: *Credo fili mi in
Christo, quod antequam è vita migrem, te fide-
lem veracemque Christianum sum visura.*

8. Deus omnibus sequelam suam consecran-
tibus magna profectò præmia promittit, præci-
puè verò: *Centuplum accipiet & vitam æternam
possidebit*. E quibus unum terrenum est: *Con-
tuplum accipiet*: alterum verò cæleste: *Et vi-
tam æternam possidebit*. Sed nunquam sufficie-
bat magnum illud gloriæ præmium, quod ad eò
magnum est & excellens, ut quodvis aliud su-
perexcedat & absorbeat? dicente S. Paulo Apost.

*Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in
cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis qui
diligunt illum.* Cùm igitur cælestia ad eò sint ex-
cellivè magna, cur insuper alii præsentis vitæ
præmia expectat? Id quod maxime confirmatur
ex eo quod Abolenf. subjungit, dicens: *Hoc vide-
tur contra conditionem novi testamenti, unum e-
nim in quo Lex Moysi & Christi differunt, esse asso-
riur, quod Lex Moysi sola temporalia expresse
promittat observatoribus, Lex autem Christi sola
spiritualia; hic autem temporalia promittit, etiam
centuplam reddatur in præsentia.* S. Ambrosius
optimè respondet, quod si Christus bona dun-
taxat cælestia promississet, magnum discipulis
suis creasset tormentum, si quidem præmia illa
post mortem usq; expectari debuissent, atque id-
eò ut illos tali tantoq; martyrio eximeret, eos de
præmio præsentia in hac vita securos facit: *Præ-*

hic promissit, ut fastidia dilationis afferret. Monica
Deum amabat, eundemq; affectu suo sequeba-
tur, sancta ejus observando præcepta, nec aliud
præmium desiderabat, quam Augustini sui con-
versionem; quævis hora videbatur ad mille an-
nos sibi extendi; donec tandem dies ille ad eò
desideratus propinquaret, atque id eò hunc diem
in menses & annos differt; atque suspedi con-
spiciens, continuo torquebatur, patiebaturque
ex hac præstolatione in corde suo ingens marty-
rium.

9. Sacra Scriptura de Josepho Ægypti Vice
Rege pro eo tempore loquens, quando in con-
spectum ejus Benjamin frater suus adductus fuit,
dicit: *Commota sunt viscera ejus super fratre suo,
& erumpébant lachryma.* Quænam sunt hi do-
lores, quæ afflictiones, quæ lachrymæ? O Jose-
phe Gaudeodum potius & jubilandum tibi es-
set, ex quo oculorum tuorum pupillam vides,
clarissimum scilicet fratrem tuum à te tantopere
desideratum, consolare igitur & lætare posita o-
mni mæstitia & animi conturbatione. Imò ve-
rò S. Ambros. legit: *Torquebantur viscera ejus.*
Vultis causam scire, O Auditores? Ardentur se
manifestare, illum amplexari & osculari deside-
rabit, sed *continuit se*, quia temporis opportuni-
tatem id faciendi expectabat. Unde ob hanc
temporis dilationem, *Commota sunt, id est, tor-
quebantur viscera ejus, quia complectendū eum
quem desiderabat, libertas differebatur.* Omnino
existimo quod desiderium Monicæ videndi fi-
lium baptizatum atque Catholicum sine com-
patione ardentius fuerit, & consequenter dolor
ex temporis à Deo determinati expectatione ob-
ortus major fuerit, atque id eò haud dubiè: *Tor-
quebantur viscera ejus.*

10. Habuisti sine O Auditores aliquando re-
flectionem aliquam quoad supplicium illud,
quo Deus mulierem ob primæ transgressionis
peccatum commissum castigavit? Multiplica-
bo ærumnas tuas & conceptus tuos; Primò
dicit: *Multiplicabo ærumnas tuas.* Transeat hoc,
quia culpa magnæ quidam est, qui pœnæ fer-
rum infallibiliter post se trahit; In hoc nullam
invenio difficultatem, verum quod Deus ma-
tri alicui filiorum multitudinem impertiendo,
supplicium inferat, & pœnam hoc ipsum non
satis bene capere valeo; Nam apud fœminas
Hebræas nullum est majus opprobrium, quàm
filios non parere; ac proinde Rachel Jacobo
dicebat: *Da mihi liberos, alioquin moriar*; Ec-
quæ autem matri alicui major accidere lætitia
posset,

D. Ambr.
libe pœn.
c. 16. lit. 2.
fol. 154.

Gen. 43.
n. 30.

D. Ambr.
l. 4. l. de Jo-
seph. Pa-
triar. c. 10.
fol. 256.

Gen. 3. 16.

posset, quam coram se integrum videre filiorum manipulum? Fateatur hoc Cornelia nobilis illa femina Romana, quæ se pretiosiora & opulentiora monilia aut gemmas non habere dicebat, quam filios suos. Quomodo igitur multos parere filios mulieri alicui supplicium reputari poterit? Oleaster difficultatem resolvit dicens: *Deceverat Deus, ut femina suscepto semine, & formato fœtu, statim illum emitteret, & non gestaret in alio ad novem menses cum maxima molestia* (Intellige, proutquam peccaret,) mulier autem in desideris suis impatiens est, eademque differre & suspendere, est illam per continuum quoddam martyrium torquere. Non habet eo tempore quo gravis est, desiderium majus, quam partus suos viventes & in hanc auram exitos videre. Atque idem facere, ut cogatur pro cujlibet filii nativitate novem menses expectare, est illi ad eam acerba pœna, quæ gravi quodam & cor & animam ejus martyrio afficit. Et consequenter plures illi impediendo filios mensium illorum novem toties multiplicantur, ideoque voluntatem suam quovis momento tortura, seu equuleo dilationis & desiderii cultro confici & martyrio quodam affici persentiscit: *Multiplicabo conceptus tuos.* Verum enim verò quantum corpus anima inferius est, & mundo nasci minoris æstimatur, quam tenasci Deo, tantò major fuit dolor Monicæ, dum ardens suum desiderium filium suum Deo & gratiæ divinæ patendi ex anno in annum diffecti vidit, verè enim dolor hic tormentum quoddam fuit, quod acerbissimo ipsam martyrio cruciavit.

11. Latro suspensus hætebat in Cruce, modicum ipsi vitæ reliquum erat, jam enim luctabatur cum morte, eum ecce ex una parte culparum suarum gravitatem agnoscens, ex altera verò Crucifixi Redemptoris Divinitatem considerans, atque in ejus misericordiam firmiter sperans, ex sancta quadam & inculpabili præsumptione, hanc Domino petitionem proponit: *Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum:* Dicere volebat: O Domine, facis integrè & distinctè scelerum meorum cognoscere excessum, ea enim pœnam merentur gravissimam, intensivam & extensivam, nihilominus tibi supplico, ut pro tua pietate mihi concedere digneris Paradisum, hoc enim est maximum meum desiderium, quod in extremo vitæ meæ habeo. Hæc Crux respectu dissolutionum mearum pœna est nimis le-

vis, & quidem tantò est levior; quod morte mea mediante brevi terminanda sit hæc mea supplicia. Scio equidem nequaquam conscientium esse, imò nec possibile, quod Paradisum impetrare valeam, nisi prius (ut iustum est) per condignas pœnas culpis meis satisfecero; atque idem spontè propria pœnam quandam mihi colligo, quæ Crucis hujus tormentum sine comparatione aliqua intensivè & extensivè excelsè eritque hæc, ut scilicet Paradisum expectem, usque dum veneris in regnum tuum. Sed dices forte, nunquid tormentum illud, quod in Cruce patiebatur martyrium quoddam erat? Imò verò. At verò hoc minime ad expiandas culpas suas ipsi videbatur sufficere, ideoque martyrium quoddam elegit longè dolorosius, scilicet Paradisi consecutionem seu possessionem sperare & expectare, usque dum veniat Dominus in Regnum suum: *Novum martyrium* quædam *Cruce durius & divius, nempe tempore retrito* hanc *visionis longius protrahi.* Porro videatis an non ea, quæ dixi conveniant cum data sibi à Cruce cunctis Redemptore nostro responsione: *Hodie mecum eris in Paradiso.* Per hæc namque verba nihil aliud dicere volebat, quam clarus esset. Scio quod Paradisum à te tam cupidè desideratum eoque expectare, donec ego illum ingrediar, quod intra quadraginta dies ad hoc futurum non est, hoc inquam præstolari & sperare, erit martyrium quoddam pro te nimis acerbum. Hodie est tempus & dies concedendæ gratiæ, pietas mea sustinere non valet, ut tu tanto tempore dilationis, expectationis, & spei equuleo torqueris, quod patendi genus ipso Crucis supplicio longè est atrocius. Atque idem: *Nondum venero, sed hodie mecum eris in Paradiso.* Unde S. Petrus Chrysologus, hoc pio verborum istorum sensu non videtur multum fuisse alienus, dum ait: *Ne superaveris tacto, ne laxaretur tarditate, ne longa expectationis fatigatione succumberes, beatitudinem calidè, & calidè promissis obsequium. Mira profectò res! Filius Dei eo ipso quo perspicue cognoscebat, quod latro Paradisum per quadraginta duntaxat dies expectando acerbè Crucis subiret martyrium, ad compassionem commotus ait ad latronem: Hodie mecum eris in Paradiso.* Beata autem Monica licet per similem expectationem qua diem illum tandem appropinquare desiderat, quo Augustinus filius ejus ad fidem converteretur Orthodoxam, immò acerbè atrocius patiarer martyrium, Deus

Oleaster.
ibid.

Luc. 13.
v. 42.

men pro illius consolatione ei non dixit : *Hodie baptizabitur*, vel : *Hodie convertetur* : sed prolongatur hoc desiderium ex mensibus in menses, ex annis in annos, & quanto tempore dilata fuit ejus conversio, taud quoque temporis spatium hujus sanctæ Viduæ duravit martyrium. Denique quam acerbum & pœnosum id fuerit ab ipsismet quoque gentilibus agnitum fuit, Seneca affirmante : *Nihil esse aequè amarum, quam diu pendere, aequiori animo ferunt præcidi spem quam trahi.*

12. Filius Dei cum dilectis Apostolis suis quondam de instante loquebatur messe, eamque copiosam esse dicebat, meliores autem paucos, ideoque minime sufficientes : *Messis quidem multa operarii autem pauci.* Ac proinde iis committit, ut Dominum messis conveniant eique dicant, tempus messi instituentæ oportunum præsto esse, ac proinde de operariis ad eam colligendam necessariis paulatim cogitandum esse, nam messis in sua maturitate diu differte, jaçturam non lucrum adfert. Ac proinde : *Rogate Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.* Doctissimus Abulensis ad hanc Scripturæ locum non nihil maturius ponderandum aliquantisper hic subsistit ; & observat, quod Dominus discipulos suos ad metendum mittat, cum autem nemo metere possit, nisi prius seminaret, ideo quærit, cur Dominus illos prius ad metendum, quam ad seminandum emittat? Si enim nihil seminarunt, quidam colligere potuerunt? Responder autem idemmet scriptor, quod is qui seminat, fructum colligere non possit, nisi tempus ad maturitatem requisitum expectet, ut messis colligat maturam & usu aptam. Quia igitur Verbum Dei incarnatum magna erga discipulos suos benignitate utebatur, illos ad seminandum emittere noluit, ne cogerebatur illud subire tormentum, quod unque passuri essent, si tempus messi oportunum illis expectandum esset : *Hoc dictum est ad confortationem discipulorum, quia si diceret eis Christus, quod misisset eos ad seminandum, videbatur eis imponere tristitiam, eo quod qui seminat, expectat longo tempore.* Hoc autem martyrii genere, quo Christus compassione motus discipulos affligi & torqueri noluit, sancta hæc Vidua ab Augustino filio affecta fuit. Ipsa namque tanquam ægri sanctæ Ecclesiæ strenua cultivatrix semine lachrymarum terram seminavit, ac proinde dicitur, quod *sebat irremediabilibus lachrymis*, vel : *Qui seminat in lachrymis.* Toto autem tempore quo fructum lachry-

marum suarum, id est, Augustini conversionem expectavit, continuatum est ejus martyrium. *Eo quod qui seminat, expectat longo tempore.*

13. Porro sancta Monica bis sancti Augustini mater fuit, quia bis illum est enixa, semel ex utero in mundum, & semel illum per lachrymas genuit Deo, semel quoad corpus ; altera autem vice quoad animam. Post primam generationem, secundam vehementer desiderabat. Ad hanc omnes ejus operationes pariter & orationes unice dirigebantur. Omnes fastidiebat mundanas delicias, nequicquam in toto mundo evenire poterat, quod consolari aut felicem reddere eam posset, nisi ut videre sibi liceret Augustinum verè factum Dei servum, ac proinde filio suo dicebat : *Nulla re jam delector in hac vita, cum te contempta felicitate terrena videam servum Dei.* Summa desideriorum suorum in hoc unice consistebat, ut filium suum secunda vice Deo generare, ipsumque de novo quoad spiritum filium habere posset. In Genesi Deus Abraham apparet, ipsumque consolaturus dicit ei : *Nolit timere Abraham, ego protector tuus sum.* O te ò Abraham felicem & fortunatum! Si Deus pro te, quis contra te, merito ex nunc dicere potes : *Si consistant ad versum me castra, non timebit cor meum.* Et tamen hæc à Deo Abraham promissa protectionis gratia ei parum grata fuisse videtur, siquidem ei in hunc modum respondeat : *Dominus Deus quid dabis mihi?* quasi diceret : *Quæseunquæ tandem mihi benevolentia demonstrationes exhibueris, nulla tamen earum satisfactionem aliquam mihi adferre poterit, nisi filium mihi nasci dederis : Ego unquam ab quo liberis, mihi non dedisti semen.* q. d. Non habere filium est summa infelicitas mea, sicut econtra filium & posteritatis semen à te nascisci felicitatis meæ culmen & florem esse censeo, omnibusque hujus vitæ bonis antepono. Unde donec ei Dominus filium concederet, in continua permanebat mœstitia : *Quamdiu illum aut de illo ab solutam promissionem non obtinebat, increduliter angebatur.* Porro quod sanctissimam Monicam attinet, ea quidem habebat filium, & tamen etiam dici poterat, non habere illum ; Habebat enim illum quantum ad mundum, non verò illum habebat quoad Deum & spiritum ; ac proinde illum à Deo per orationes postulabat, simul protestando, quod quævis alia terrena satisfactio sibi esse videretur mera amantudo : *Nulla re jam delector in hac vita.* Et quantum Abraham à suo torquebatur desiderio impetrandi sibi filium quoad carnem, tantundem

Gen. 15. 1.

Ibid. n. 2.

Ibid. n. 2. 3

Eman. Nazara.

imò comparabiliter majori torquebatur martyrio Monica, desiderando filium Deo videre renatum, eumque nasci filium etiam quoad animam & spiritum. Et quidem, si verum est, quod dolor ex expectatione boni alicujus obortus, augeat pro ratione bonitatis objecti expectati seu desiderati, major itaque cordis dolor in Monica erit, quam in Abraha fuerit, quanto scilicet Spiritus præ corpore melior est atque præstantior. Uous enim filium sperabat quantum ad carnis successionem; altera vero quoad propagationem spiritus. Unde facile nobis persuadere possumus, sanctam hanc Viduam cruciatum sustinuisse longe majorem quam Abraham: *Incredibiliter magis quam Abraham agebatur.* Atque ideo pictura vel statua nobis ob oculos ponitur veluti Crucem purpuream coloris sanguinei in manu sua portans, sicuti Bartholomæus manu sua defert cultrum. Laurentius craticulam, Catharina rotas, Stephanus lapides, Andreas Crucem, singuli singula martyriorum suorum instrumenta: sic igitur Monica crucem in manu sua tenet sanguineo sive carneo colore imbutam, ad significandum, quod per crucem martyrizata fuerit in corde.

14. Verum ut martyrii hujus gravitas & acerbitas tantò magis elucescat, alium quendam scripturæ locum ponderemus. Enormis igitur impietas, & maximus qui unquam committi potuit ingratitude actus mihi fuisse videtur, quem populus Israeliticus commisit, quando vitulum aureum adorando idololatravit. Tam gravi injuria Deum illum offendit, qui tot insignium beneficiorum abundantia illum sibi devinxerat. Tam enormem erga illum Deum commisit ingratitude, quem in quovis casu obvio protegebat, nunc Pharaonem affligendo per cynipheas, muscas, ranas, tenebras, per aquas in sanguinem conversas, per bestiarum mortes, per cineres qui super Ægyptiorum & bestiarum membra descendentes vulnera & ulcera incurabilia in iis causabant; nunc illum à tyrannica Pharaonis servitute liberando, dum illos mare rubrum sicis vestigiis pertransire fecit, hostilem exercitum eos insequentem sub ejusdem maris aquis submersit, manna in deserto illis depluit, aqua scaturiginem è petra promanare iussit, denique in prælio in Raphidim contra Amalec in tota victoriam valde gloriosam iis impertivit, quando inquam tam benefico Deo terga deinceps vertit eumque contempsit, illiusque loco vitulum seu potius in vitulo Dæ-

monem adoravit. Et tamen verè id fecit: *Congregatus populus adversus Aaron dicit: surge fac nobis Deos qui nos præcedant.* O popule sceleratè! ò gens iniquissima! ò Israel Deo tuo valde ingrata! *Observeandum autem, inquit Cajetanus, quod dum Aaronem convenirent, eidem dixerunt, surge: per hoc namque verbum satis indicatur, quod mane summo diluculo, Aaron adhuc dormiente ad eum accesserint, & quilibet propriam sibi quietem adimendo, mature lætè ad eum molestandum, atque è lecto pellendum convenerint, ut eum ad fabricandum illis vitulum cogerent: Ex verbo surge, insinuat quod matutinus fuit hic concursus, tanquam Aaron adhuc jacentem excitaverint.* Optatem me hoc loco maximi hujus sceleris penetrare posse originem & causam motivam. Postulare forsitan populus iste aliquam à Deo gratiam, quæ eidem fuit à Deo denegata? Aut detestabatur Deus illum deinceps amplius protegere: an verò aliquid ipsi à Deo flagellum imminutum fuit? sacrarum textum legitè, ò Auditores, matremque sceleris rationem invenietis Moyses cum Deo locutus moriem ascendens, ubi multò tempore permansit, priusquam revertentem à populo iterum conspici posset, qui tanta magno cum desiderio reditum ejus expectabat: *Videns autem populus quod moram faceret descendendi de monte Moyses.* Molestia igitur quam gens illa ex tam diuturna reditum sui expectatione perpessa fuerat, eos in impatientiam quandam præcipitavit, & ad idololatrandum induxit: *Impatientissime ejus absentiam severè indignant.* Ex hoc itaque facto facile vobis est concludere, quam sit ingens dolor rem desideratam diu frustra expectare, Ne quicquam dubito, quin major sit affectus matris ad filium, quam militis erga suum Ducem. Quod si igitur milites Moyses tantum experiebantur dolorem, Ducis sui expectando reditum, qui brevi adfuturus erat, quantum igitur tormentum S. Mater Monica perpessa fuit, dum tantò tempore dilectum suum Augustinum ad fidem Catholicam accedentem expectavit: Hebræus saltem ta vestigia dignus, aliquid habuit in sustinendo expectationis diuturnæ tormento effugium: Monica verò non item, atque ideo consequenter tanto intolerabilius reddebatur ejus martyrium. Cui addendum, quod Israelitæ paucis tantum diebus expectarint, hæc autem vidua multis annis, *expectare diu est durius tormentum* tyrum

tyrium. Affirmante S. Cypriano, quod *semel vincit, qui statim patitur*, e contra vero. *Qui manens semper cum penis, congregitur cum dolore, nec vincitur, quoties coronatur.*

15. Quoniam Augustinus certior factus fuerat scholas Rhetoricæ, Logicæ & Philosophiæ majori cum flore Romæ vigere, quam in quibusvis aliis locis orbis, Carthagine discedere, & Romano itinere se accingere firmiter decreverat, cumque gloriæ quam lucri cupidior esset, hora in mille annos elabi ctebatur, donec Romanam videret. Mater autem cum filii cogitatione jam penetrasset, eidem persuadere conreudit, ne discederet, aut saltem ne discedens ipsam post se relinqueret. Augustinus quidem ut matri tantisper satisfaciat, nihil sibi certi decretum esse, suo tempore de hoc deliberationem institui posse, nec esse qui eum ad iter istud capessendum perurgeat, fingit; ac proinde expectatum se dicit venturum & maris navigandi securam oportunitatem, idque tantò magis sibi esse, necessarium azebat, quod amicum queadam expectaret, sine quo impossibile sibi esset Carthagine discedere: Ipsa verò in genua provoluta & lachrymabunda supplicabat cælo, ne eum à se discedere permitteret. Augustinus autem nocte sequenti se mari commisit, velisque ex favorabili vento expansis & inrumescensibus, navigium à portu mox solvit, Romamque versus iter ingreditur. Mater illucescente die de discessu filii sui certior facta, planctus edidit inconsolabiles, dolor pectus ejus penitus occupabat, ejusque animam transadigebat, atque ad ipsas stellas usque dolentissima exprimebantur suspiria. Ad mare properabat, observatuta an navigium videre posset, sed navigii prora Romam versus directa undas feliciter sulcabat, jamque eo usque progressa erat, ut ex portu ne per visum quidem attingi posset. Quis igitur hic S. Monicæ explicabit angustias, cum charum sibi Augustinum è manibus ereptum, nec non matris instabilitati, & corporis animæque periculis expositum cerneret. Ipsa quidem exinde mortua non fuit, tum quia ærumnis mundi hujus erat assuefacta, tum etiam quia per prudentiam animata, & per constantiam imperturbata facta erat; verum quidem est quod vultus ejus impalluerit, & in continuo fuerit linqnens ipsam animi periculo, unde ipsam ad parietem vel tabulam domus adniteatam videns, ipsam quandam ex marmore statuam, eo ad probandam sculprois attem expositam fuisse, cte-

dere aliquis haud immeritò potuisset. Quilibet igitur qui se su præditus est, consideret, an Augustinus à matre sua per adeò improvisum iter discedens eamque insalutatam deserens, non fuerit tyrannus, qui acerbissimo cor matris suæ sui amantissimum martyrio confecit? Rutilia Matrona (tametsi hanc cum Monica conferte idem sit, quod flumen vasto mari comparate) filium habebat in moribus valdè dissolutum, qui proinde ob multa delicta patrata, supplicii loco missus est in exilium. Mater autem quia videbat, se hanc filii à se avulsionem ferre nequaquam posse, ejus se Societati conjunxit, & ne tam dire torqueretur ob absentiam filii, ipsa quoque à Civitate sua exulare voluit. Sciebat enim, quod si abeunte filio ipsa in civitate remansisset, per desiderium videndi filium continuu habitura esset animi cruciatum, quovis cultro magis penetrativum, ipsaque morte dolorosiorum. *Rutilia filium secuta in exilium* (ita refert Seneca) *Et usque eo fuit indulgentia constricta, ut mallet exilium pati, quam desiderium.* Etenim cuiuslibet vestrum, o Auditores, permitto ut comparationem inter Rutiliam & Monicam instruat, minime dubitans quia magnas depræhensuri sint inter utramque hanc matrem disparitates, quod Monicæ tormentum, Rutiliæ angustias tantum excedat, quantum est inter solem & quamvis stellam excelsus.

16. O Augustine Matris Tyranne! o Mater ab Augustino filio crudeli martyrio affecta! Ecce tibi, o Salomon, mulierem fortem, quam quaerebas, feliciter inventam. *Mulier fortis inventa est.* Verum enim verò ne Auditores meos prælixioris sermonis fastidio Martyres efficiam, hic filium præciciens tantisper respirabo.

PARS SECUNDA.

17. Tertium hujus sanctæ Viduæ martyrium, fuit ardentis cujusdam desiderii, idque à Dei manu sustinuit. Martyrium utique longe acerbius illo, quod sancti Martyres per ferum Tyrannorum per ceperunt, quia per mortem ipsis carnificibus longe piensiorum, brevi tempore suere liberati. *Qui desiderius angitur, tormentum quidem mortis patitur, sentiendi autem aculeatam non amittit.* Mori enecat Martyrem, ut non sentiat; desideria vixum retinent, ut perpetuo miser emoriatur, scribit quidam hujus temporis auctor eruditus. Cum sancta hæc vidua

Seneca ad
Albinam
de Conso-
lat. c. 16. f.
71. fac. 1.

Benedict.
Fernand.
in c. 29.
Gen. fest.
1. n. 9. f.
791. col.

vidua apud Ostia Tyberina graviter infirmaretur, quasi mox redditura spiritum, obrepta culparum suarum generali absolutione, sacrosantum sibi dari poposcit viaticum. Sacerdos igitur desiderio ejus satisfactorius, eamque communicaturus, cum sanctissimo Eucharistiae Sacramento ipsam accedit, cumque jam panem coeilestem receptura esset, ex improvise cathartus quidam pectus ejus ita affectit, ut inde ardentis sui ad communicandum concepti desiderii executionem penitus impediverit: *Vexatione stomachi Sacramentum sumere nequivit*. Quam acerbum hoc & Auditoribus huic sanctae illatum martyrium fuit, quando moribunda Deum sub sacramentalibus speciebus realiter praesentem, sibi proximè vicinum esse, & tamen ab eisdem fruitione seu communione se per simplicem quandam cathartum impediri vidit: Sacerdos in oratione quadam secreta Missae quae legitur Feria 5. post Dominicam 3. Quadragesimae dicit Deo, quod sacrificium istud offerat in pretiosa morte servorum suorum: *in tuorum Domine pretiosa morte justorum sacrificium istud offerimus*. Nobis autem significare volens, quales ejusdem sacrificii vel sacramenti sint qualitates, subjungit: *De quo martyrium sumpsit omne principium*. Nescirem profecto, quanam assignati causa posset, ob quam quodvis martyrium dicendum sit suam à sacramento Eucharistiae trahere originem? Quidnam martyr o cum Eucharistia, aut viceversa intercedit? Eucharistia quoddam est suavitatis compendium: martyrium autem est quaedam quinta essentia omnis amaritudinis. Ministri Eucharistiae sunt Sacerdotes: martyrii verò ministri sunt carnifices: Eucharistia pro motivo charitatem habet: martyrium vero odium auctorem agnoscere debet: Eucharistia dat vitam, martyrium verò mortem. Fortene ideo Eucharistia martyrii origo dicitur, quia sicut in Eucharistia aliud est quod videtur, scilicet accidentia panis & vini: & aliud quod creditur, id est, Salvatoris nostri corpus vivum & verum, quod sub illis sensibilibus signis continetur: ita quoque in martyrio de foris videntur accidentia tormentorum & dolorum, intus verò secum habet in animo Martyris certam & securam spem gloriae?

18. Vulgari Proverbio dici solet: *Clavus clavum tradit*: sic quoque una difficultas viam sternit ad facilius capiendam alterius difficultatis intelligentiam, prout in praesenti difficultate videbimus, si ei insuper novam difficultatem

adjunxerimus. Nostis itaque quod cum Elisabetha gravida S. Joannem Baptistam in utero fecerit, beatissima Virgo domino sua relicta matrem cum sponso suo Josepho ad eam visitandam per montana se receperint. Cumque in domo Zachariae appulissent, completis hinc inter Zachariam & Josephum, illinc vero inter Elisabetham & Mariam salutationum, amplexuum, & osculorum caeremoniis, mutuo inter se colloquerentur, iustantuli quoque in utriusque matris utero reclusi id est Joannes & Christus, sibi mutuo accedere, interque se familiariter agere coeperunt. Unde de illo S. Lucas scribens dicit: *Exultavit infans in utero ejus*. Joannes enim, tamen intra materni caeteris tenebris reclusus esset, in domum tamen parentum suorum divinum profectus advenisse hospitem perspicue cognovit, & in signum jubili & laetitiae quasi tripudians exsiluit & saltavit: *Exultavit infans*. Verum contra vero S. Joannes Chrysostomus exstimat, hoc saltus fuisse effectus intensi cujusdam & excelsi doloris, quem Joannes tunc patiebatur, quod adigante velut ex nimia tormenti gravitate insanens, pedibus maternum, uterum percussisset, quasi ad egrediendum violentiam adhibens, tacitumque vocibus adversus matrem lamentatur, utpote quae mauditi doloris martyrio ipsam cruciaret. *In claustra naturae insultat calidus, & clausis labiis vociferabatur figuram saltem materis: Inique facis o mater, quae tardas prophetas, gestas in utero praecursores Christi, Martyrem stringis*. Quomodo? Martyreane Joannem vocas in utero matris existentem? Martyrium utique non est sine tormento, Christo autem nemo adeò vicinus esse potest sine gaudio. Verum enim vero Auditoribus date mihi veniam, ut umbris fabulosis aliquantisper utar, ut vestrae ratione lux veritatis magis magisque illucescat.

19. Non dubito quin notum sit, Narcissum à Poetis representari, veluti quandam pulchritudinis perfectam idam. Hic enim pulcherrimus juvenis simul in se unitum habuisse festum annorum jucundissimum ver, omnisque delicatae pulchritudinis Aprilem, rosam gearam ejus tubedini comparatam veluti pallidissimam languescere, ipsumque aurum capillorum suorum collatum flavedini gloriam suam videtur potuisset amittere. Ad gratiositatis suae elegantiam collatae ipsemet gratiae omnis videbatur gratiae expertes. Accidit autem, ut fertur, quod postquam aliquamdiu fugitivus fecas secessum

Petr. Episc.
Equit. in
vita ejus
& Tho de
Trusillo in
festo S. Mo-
nica f. 100.
col. n. 20.
fer 5.
Dom. 3.
Quadrage-
simae.
orat.
secreta.

fuisse, sitibundus ad fontem quandam properat, dumque positus ad fontis marginem manibus, caput suum ad arida labia sua refocillando, demissilet ad aquas, pulchritudo vultus & affectus ejus in uocis ei perfectè fuerit representata, dumque hanc fallacem & apparentem imaginem, veram quandam & animatam crederet esse effigiem; suspenso cum attentione in eadem obruta, attonitus illum considerabat, & propria delectabatur imagine, videns enim quod seipsum in gestis secundaret, falso sibi persuadebat, eam quoque sibi correspondere in affectu: nam quando eam intrabat vultu placido, ipsa quoque aquis impressa effigies benigna eum facie respiciebat, quando tremulam ei dexteram porrigebat, ipsa quoque timidulam extendebat manum suam. Uno impalescente vel rubescente, alter quoque pallidus fiebat aut rubicundus: Quando Narcissus, ut elegantis illius vultus labris proximior fieret, caput suum aut etiam se pronum demittebat, effigies illa suis quoque labris illi obviat & approximat: At verò cum vix extima undæ superficiem ad imprimendum effigiei osculum tetigisset, mille efformantur fluctuantes gyri, in quibus velut in intricato quodam Labiryntho ignorans, an visa antea pulcherrima effigies vel verecundata se abscondisset, vel fugisset indignabunda, ad eandem retinendum manus quidem suas extendit, sed protinus evanuisse deprehendit, adeò ut nil nisi undam stringens ditos postea passus sit cruciatus. Unde ò me miserum alte exclamabat, qui dum ob propinquitatem te possidere existimo, protinus te amitto procul à me fugientem. Equis igitur me impedit ut te possideam? Quisquam desideriorum meorum objectum ab oculis meis abripit & subducit. Certus sum quod id nec maris amplitudo faciat, nec altitudo montium, nec remota situs positio, neque vasti oceani profunditas, sed extima undæ cujusdam superficies; Hæc sola est quæ extreme me affligit & vivacissimis me doloribus cruciat.

tatis Christi speculo, ipsummet videbat Deum incarnatum, ac proinde Franconius Abbas dixit: *Divinitus in luto tanquam imago in speculo refulget*, sed nec venerari, nec amplexari, nec possidere illum poterat. Magnæ Dei matri vicinus erat, nec tamen vultum illum beatificum, veram scilicet paradisi effigiem videre poterat: ad assequendum enim desideriorum suorum objectum nil præter solum matris uterum inter utrumque amantem interjectum impediabat; quod si aliqua inter ipsos fuisset situs distantia, qualis erat priusquam Matia è domo Nazarethana recessisset, sensus doloris adeò in eo accensus non fuisset, sed ad objecto amato & beatifico vicinum esse nec tamen illud videre, aut eo frui posse, hoc expressum est & ingens martyrium. *Martyrem stringit*. Hæc præmissa facilius sanctæ Ecclesiæ mysterium intelligemus, quando dicit: *Sacrificium illud offerimus de quo martyrium sumpsit omne principium*. In Sacramento enim Eucharistiæ Deum nobis vicinum habemus, verum accidentia sacramentalia quodam quasi martyrio nos afficiunt, dum enim illum veluti cortina quadam obvelatum abscondunt, quo minus illum ibi videre aut eo frui possimus, nos impediunt. Nam nudum esse inter vestes, famelicum inter epulas, inter divitias pauperem, est quoddam tantali supplicium, qui licet ad labia usque inter aquas hæretet, siti tamen improba peribat. Unde sanctus Bernardus ait: *Quod martyrium gravius est quam inter epulas esurire, inter vestes multas algere, paupertate premi inter divitias quas offert mundus*. Sacerdos cubile in quo Monica febricitans & moribunda jacebat, ingreditur, sacra illi mysteria adfert, ut percipere Deum illum possit, qui ex eo quo nos prosequitur amore sacramentali dignatus est, dexteram suam extendit, ut eam pane Eucharistico, cujus magne fame laborabat, pasceret, cibo autem hoc sacramentali labiis ejus admotum, eum ab accidente supra memorato recipere & sumere prohibetur. An non hæc sancta vidua novus quidam Tantalus tibi esse videretur, quæ cum non terrenam aquam, sed panem celestem ori suo vicinum & proximum habeat, quantumvis sit famelica illiusque panis teipiendi cupida, attamen Deo illo quem sacramentatum sibi vicinissimum habeat, præ desiderio suo frui non permittitur. O commentum! ò martyrium! desiderii cultro in corde suo graviter sauciata patienter sustinuit. Procul igitur omni dubio in illorum martyrum choro collocati

Franci.
Abb. de
grâ. Dei
in Bibl.
vet. PP.
10. 2. G.
11. foll
451. co. 1.

D. Bern.
p. 1. in fest.
omnium
SS. ser. 1.
in fine.
373. A.

Quoque magis doleam, nec nos mare separat
ingens
Nec via, nec montes, nec clausa mœnia portis
Exigua prohibemur aqua.

In hoc etiam proprie S. Joannis Baptistæ in materno utero etiamnum delitescens consistebat martyrium; Mentis namque oculis in humani Paolletti Sanctorale.

D. Greg.

cari merebitur, de quibus Magus ille Pontifex S. Gregorius loquens dicit: *Quamvis occasio persecutionis desit, habet tamen pax vestra martyrium suum; quia etsi colla ferro non subdimus, spirituali tamen gladio cruculamur.* Deus autem qui retributionum & favorum abundantia perpelli ærumnis correspondere, suosque Martyras premiare consuevit, circa S. Monicam mortem se à semetipso minimè dissimilem esse demonstravit. Siquidem eo ipso, quo speciebus sacramentalibus cibari, & viatici loco provideri non potuit, aliunde id ipsum liberaliter compensavit, nimirum in pulcherrimi infantuli humana specie eidem apparendo, eamque inter amplexus suos eousque fovendo, donec ei suum in ejus brachiis redderet spiritum: *Puerulus (id est Christus) eum amplectens visibiliter apparuit, inter cuius amplexus anima illa sancta volavit ad caelum.*

Petr. de Nat. in vita eius.

20. O quam suat huic sanctissimæ matri Monicæ obligati omnes illi, quotquot in religione Eremitana filii sui degunt, imò omnes sancti servi Dei, quotquot sub vexillo & regula Magni Patris sancti Augustini Deo in hac vita militant! In Joppe mulier quædam vidua, nomine Tabitha, vel alio nomine Dorcas, ab hac vita migrat, quia verò erga pauperes magnam exercuerat in vivis charitatem, ideò eidem ob ejus mortem vehementer affligebantur. Nonnulli autem cert. ores facti sanctum Petrum in Lidda commorari, duos ad eum expedivere cursores, qui eum ut in Joppen haud gravate veniret, suppliciter rogarent, prout etiam fecit. Cumque venisset Joppen subito eum in locum ubi Tabitha quiescebat, deduxerunt, quem undique pauperibus inconsolabiliter plorantibus referunt invenit. Qui omnes mox ut Apostolum viderunt, instanter apud eum supplicatunt, ut eam ad vitam per Dei gratiam deuo revocaret, utpote quam pauperum cordialissimam fuisse matrem dicebant; cujus proinde beneficiæ varia ei passim ostendebantur specimina. Unus enim dicebat: Jam non tantum lacer, sed & totaliter nudus incederem, nisi illa hunc mihi vestitum comparasset: Alibi vidua quædam vestem qua amicta erat, ei ostendebat dicendo, hanc mihi vestem sua pecunia comparavit, propriisque manibus suis consuit & concinnavit: *Ostendentes ei tunicas & vestes, quas faciebat illis Dorcas.* Quibus omnibus visis & auditis sanctus Petrus eam per manus apprehensam à mortuis suscitavit: *Dans autem*

Act. Apost. 9. 42. 35.

illi manum, erexit enim. Videor mihi religionem Eremitanam audire dicentem, nisi Monica fuisset, quæ per Dei gratiam filium suum convertisset Augustinum, ego de facto non essem. Non quidem vestes quas ipse mediante accepit, demonstrat, sed immanem gloriam tot factorum Confessorum, Martyrum, Sanctarum Virginum & Viduarum, tot religionum & congregationum Fratrum & militum, qui in omnibus mundi partibus ad majorem Dei Gloriam, & Ecclesiæ Catholicæ gloriam & exaltationem florent, & hæcenus floruerunt. Sic Joannes à S. Facundo Calicem quandam exhibebat cum hostia consecrata. S. Fulgentius in regra librorum volumina. S. Simplicianus pedum pastorale & mitram. Sanctus Leonardus ferreos carcerum compedes. Sanctus Paulinus Episcopus Nolanus catenas quibus tantamquam mancipium vincitus fuerat. Sanctus Thomas de Villa Nova verus pauperum pater, loculos sive bursa e quibus pauperulis mendicis aurum dispensatur & argentum. Beata Rita quædam Crucifixi spinam in fronte. Beata Clara de monte falco cor Christi passione & tribus globulis in bilance mysteriorum sanctissimæ Trinitatis figurantibus pulchre insignitum & adornatum. Sanctus Guilielmus vexillum Lilia aurea referens cum galea in capite, ad pedes ejus autem thoracem ferreum & coronam Ducalem. Sanctus Nicolaus Tolentinus habitum stellis distinctum, in manu vero ferreum quandam ostentat disciplinam, tot denique alii innumerabiles sancti & sanctæ Dei, qui in illustrissima S. Augustini religione floruerunt, & in particulari religione hæc demonstrat S. Augustinum à Monica conversum, qui sub sacro Chlamyde sua congregatas tenet viginti octo religiones, Milites quoque aliosque Sanctos & Sanctas, ornamenta nimirum calorum & Ecclesiæ Dei. Unde sicut S. Petrus Tabitham resuscitaturus per manum apprehendit, *Dans autem illi manum*, quod idem fuit, ac si dixisset, ut notavit Chrysostomus; hac manu tua multa bona contulisti in pauperes, eadem quoque manu igitur bonum recipias vitæ. Ita in die resurrectionis universalis Deus sanctæ Monicæ d'cere poterit! Circumfer oculos tuos, & vide ac considera omnes præclaras a bores, quæ tuas copiosas lacrymas adaquatæ in sanctissima Eremitana religione fructum salutis suæ, cum meæ divinæ gratiæ, tum plorantibus oculis tuis referunt acceptum: *Leva in circuitu oculos tuos.*

Quide, omnes isti qui congregati sunt, venerunt tibi Filii tui de longe venient, & Filia tua de late resurgent. Unde ipsam Deo gratias agentem, audire mihi videor dicebam: Convertisti planctum meum in gaudium mihi, nam si in vita mortali mundum doloris mei lachrymis irrigavi & semioavi, nunc lachrymarum fructum mihi metete conceditur, nam qui seminant in lachrymis, in exultatione metent. Eja igitur o benignissima Mater, gratiam nobis impetra, ut nos la-

chrymistuis, quarum adhuc in mundo bona habetur memoria, irrigati, fructus meritorios facere, illiusque beatitudinis participes esse possimus, qua Deus triplicatam suam remuneravit martyrium.

*Nunc nostris melius rogantem consulo rebus,
Pro nostra melius funde salute precas:
Omnia te sexus omnisque te invocant aras,
Te quicumque vocant, omnibus asser opem*

*Maphe-
vegus
Laudes
apud
Ambr.
de S. Mari-
ca 140.
col. 2.*

SERMO DECIMUS QUINTUS
IN FESTO
S. ANTONII DE PADUA.

O lingua benedicta, que semper Dominum benedixisti, & cum benedicere fecisti.

DEus hominem formando, omnibus cum prerogativis & perfectionibus dotavit, quæ ad ejus statum requirebantur. Unde S. Augustinus cum homine loquens dicit: *Quidquid quæris in terra, deterius est, quam tu.* Dirigit, obsecro o Auditores, oculos, ad elegantiam comæ, quæ est in vertice capitis humani, quæ quot pilis constat, totidem videtur opulentissimis filis aureis contexta & concionata. Dicite sodes, nunquid vertex hominis tam eleganti coma exornatus diademate quodam ex gemmis, & lapidibus pretiosis concinne fabricato redimiti mereret? Ad contendam pro cælorum ornamento coronam aptiorem Dii materiam advenire non potuerunt, quam Berenices comam sive cincinnos. Capilli apud puellas Palæstinæ in tali erant pretio & æstimatione, ut auri valorem superexcederent, aded ut pro unica tantum Salomonis coma comparanda ducentos siclos bene impensos esse existimarent. Mox ut in sereno cæli theatro cometa quidam appareat, crispinatosque crines suos in auram spargere incipit; omnem stellæ gloriam admittit. Inter omnes elegantias quibus Apollo ambitiosus superbit cernitur, nulla est rarior, quam sint deaurati flavæ capillaturæ suæ radii. Denique

coma complementum est majestatis illius, quæ in hominis vultu pompose residere videtur. Etenim, quod si homo, ut sanctus Bernardus scribit, civitas quædam est, ausim dicere frontem ejus plateam esse ex argenti candore pavimentatam & expolitam, vel etiam Capitolium quoddam, in quo honestas triumphat. Si vultus hominis animarum quoddam cælum est, fons ejus utique via lactea, vel etiam Zodiaci Zona erit, cujus signa sunt indicia, è quibus animi inclinationes prognosticantur, & per lineas quasi per totidem vias judiciofa astrologi cogitatio fertur ad investiganda maxime recondita cordis secreta: *Frons imago quædam animi, mentis motum specio sua exprimit.* Insuper conspicuum illud, quod in genarum compositura relucet, observate artificium, in quo per gratiosum quoddam hymentum lilia & rosæ sibi mutuo desponsantur, in quibus quicquid anni tempora in contrarium suadeant, uno eodemque tempore vigorem suum habent, autumnus in pomis (quia genæ velut duo gratiosè colorata poma faciei inhaerent) & verum tempus in floribus, quia ob jucundè rubescentes genas vultus floribus esse videtur respertus, in quibus admiratio velut argumentosa apis fecit circum-

*D. Bern.
in Ps. 90.
& in Cant.
serm. 4.
fol. 501.
col. 1. l.*

*D. Isid. Et
Vinc. Be-
primit. In
Luc. 128.
c. 86 spec.
naturalis.*